

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

Megjelenik minden pénteken egy iven és az egyleti tagoknak ingyen küldetik meg.

Nem tagok egész évre 4 frt, félévre 2 frttal fizethetnek elő, negyedéves előfizetés el nem fogadtatik.

HIVATALOS

KÖZLÖNYE.

Pénz- és értékküldemények az ERDÉLYI GAZDA KIADÓ-HIVATALÁHOZ (Dr. Hintz György, e. pénztárnokhoz), a lap szellemi részét illető közlemények az ERDÉLYI GAZDA SZERKESZTŐSÉGÉHEZ (Gamauf Vilmos, e. titkárhoz) czimzendők.

A hirdetési díjazabályzatot lásd az utolsó lapon

Szerkesztő bizottság: elnök **Paget János**; Berde Áron, Szabó Samu, Szentgyörgyi József, Vörös Sándor, felelős szerkesztő: **Gamauf Vilmos.**

Tartalom: Fejős tehének szükséglete. Galgóczy Károly. — Mezőgazdasági állapotainkról. Walter Lajos. — Egy német burgonya panaszos levele a gazdákhöz. — A bikák hágo helyisége. Szentkirályi Árpád. — A takarmány elkészítéséről. P. L. — A háromszéki marhavész. — Piaczi árak. — Hirdetések.

Fejős tehének szükséglete.

Budapesten és legközelebbi vidékén, azon, a mely a fővárosnak a fris tejet és az egyéb tejgazdasági terményt szolgáltatja, van kerek számban 15000 darab fejős tehén. Ebből évenként legalább 5000-et újítani kell, mely részint kivénülés, elhullás, elapasztás, meddön maradás, részint más ok miatt a fejlődékben alkalmatlanná válik és mint csökkent használatu, onnan kimustráltatik. Tudvalevőleg a fejlődékből a borjukat nagyobb részt gyenge korokban mézszárszékre adják és közülök kevés, csak a tenyésztésre kiválasztott legjobbak növekszenek fel. Ezen felnevelt összeg alig fedezi egy negyedét a pótlási szükségletnek. Legalább három negyedét máshonnan kell pótolni.

Több idő óta figyelemmel kísérem és illetékes egyénektől tudakozom, hogy honnan fedeztetik e szükséglet. Nem állítom, hogy adatom számtani hivatalos hitelességgel bír. Nincs közeg, a mely ezt az ügyet, különösen a főváros piaczára és vidékére hajtott tehének honnan származására nézve, kutassa és nyilvántartsa. Tudom, hogy sok tehénről, a mely Pest vidékére kerül, még akkor is elmondják, hogy külföldi nevelés, ha tényleg az ország határain belül jött világra és itt növekedett; mert a tulajdonképeni magyar szarvasmarhafaj, köztudomás szerint, nem nagyon jó tejelő; az itt tenyésztett külföldi fajok közül pedig kevés még a tisztán megállapodott és jó tejeléséről általánosan ismert faj. Épen ez okból az eladásnál vagy keresetnél a kül-

földi czim nem ritkán még a hazai nevelésnél is használtatik czégérül. Csak egy vidéket tudtam felfedezni az országban, a mely Budapestre és vidékére határozottan saját neve alatt jelentékeny mennyiségű fejős tehéneket szolgáltat. Ez Tolnamegye, jelesen e megyének néhány sváb községe: Gyöng, Tevel, Nagy-Székely, Mórág stb. Azonban a mi innen és általában Magyarországról kerül, az mégis alig teszi a szükséglet egy negyedét. Ehhez a helyből fedezett egy negyedét adván, ezzel is csak félfedezet van még. A másik fél résznek, vagy kerek számban 2500—3000 darabnak külföldről kell fedeztetnie.

Legtöbbet fedez ebből Alsó-Ausztria, Stájer és Morvaország. Az országból e czimen kiszivárgó pénzösszeg pedig évenként 300,000—400,000 forintot tesz.

Ez csak Budapest és közvetlen vidékének szükséglete.

Micsoda viszony van e tekintetben más nagyobb városaink körül? arra nézve nincsenek előttem statistikai adatok. Általános ismeretem szerint az ország keleti és északi része nem igen vesz e tekintetben külföldi segítséget igénybe. Különösen Erdély fővárosának, Kolozsvárnak szükséglete, magából Kolozsvárból és az erdélyi részek beltenyésztéséből, az én tudmam szerint is, jó formán fedezve van. Itt nagy előnyt nyújt az, hogy a közönséges tehének mellett, a bivalyok is használatnak, a melyek közt nemesak a tej minőségére, hanem annak bőségére nézve is kitünő jó tejelő példányok kerülnek. De Magyarország nyugoti része ép oly mértékben igényli a külföldi segítséget, mint Budapest. A tájékozást nyújtható hivatalos adatból annyi derül ki, hogy a kereskedelmi forgalmi táblázatok szerint, Magyarország évenként kerek számban 56000 darab szarvasmarhái hajtván be, ellenben csak 35,000 darabot hajtván ki, a behajtási többlet 21,000 darabot tesz. És e közt valóban sok fejős tehén lehet.

Földmivelő országnak nevezzük hazánkat, olyannak, a melynek főhivatása a nyers termelés és ime a földmiveléssel

legszorosabban kapcsolatos állattenyésztés első osztályára, a fejős tehenekre nézve már külföldre szorulunk!

Nem czéлом ez uttal azt tárgyalni, hogy mik a jó fejős tehen sajátosságai és megismertető jelei; mikép kell a fajt megválasztani és a nemesítést vezetni, hogy jó fejős tehenek növekedjenek. Czéлом csak egy egyszerű figyelmeztetés.

A ki Morvaországban, Alsó-Ausztriában és különösen Stájerországban utazott, lehetetlen, hogy ne gyönyörködött volna a kisebb-nagyobb folyók és patakok kies völgyeiben, a jókarban tartott erdőségek alatt terülő szép rétségekkel és dús növényű legelőkkel körülvett majorokból kijáró gyönyörű állatokban. Jó épületek, ritkás fával kiültetett, leggyakrabban a keresztül folyó patakból öntözhető rétek és legelők jellemzik a majorokat. Jó formán minden völgynek megvan a maga hirtel, megállapodott jóságáról elismert szarvasmarha és tehenfaja.

Erdély hegyeit, halmait szintén számos, dús fütenyésztési kies völgy szaggatja, mely épen úgy képes az állattenyésztés alapjául szolgálni, mint akár Stájerország völgyei. Sok volna kutatni, hogy miért nincs itt úgy kifejlődve a gazdasági és állattenyésztési ipar, mint amott. Legyen elég constataciónom, hogy nem a természeti alap hiánya tette ezt lehetetlenné.

Az állattenyésztés viszonya egészen más, mint a tulajdonképeni földmivelésé. Ez nem kíván okvetlen tömör népséget, nem feltétele a kifejlett olcsó munkaerő; termékei, értékük arányában nem túltömögések és a szállítás könnyítésének és olcsításának különböző módokat eltűrük. Olcsó föld, mely a hasznosság biztosságának legelső feltétele lehet, Erdélyben különösen még sokfelé meg van. Első sorban tehát csak tejelesben kitűnő jó állatfajra van szükség és kétségtelen, hogy azon módokat mellett, melyet nyugoti szomszédaink a tehenészet körül követnek, e téren különösen Erdélyben is igen hasznos és biztos jövedelmű vállalkozás fejleszthető.

Morva, Alsó-Ausztria és stájer szomszédaink, a kik a magyarországi fejlődébe, különösen a Budapest főváros vidékére szükséges fejős teheneket szolgáltatják, szintén nincsenek mind azon állapotban, hogy a nevelés mellett, tulajdonképen friss tejszállításra alapítsák tehenészetüket. Sőt általában ott is azon viszony forog fenn, hogy a mely tehenészetnek, nagy városok közelében, főjöveldmi ága a friss tejszállítás, az borjuneveléssel ott sem foglalkozik, mert a borju épen a főhaszon anyagát, a friss tejet fogyasztaná aránytalan mértékben. A nevelést tulajdonképen a félrebb eső helyek üzik, melyeknél az a tehenészet folytatolagos ágával, a sajt, vaj és túró készíttéssel kapcsolatos. Ezen fejlődékből a fiatal tehen csak akkor kerül a friss tejre dolgozó fejlődébe, a mikor már jól ki van fejve, vagyis a fejés szakszerű kezelése által tejeles képessége kifejlesztetett és második-harmadik felellése után a fejlődébe beállításra egészen kész; hasonló korában pedig, mikor tejbőségében apaszt, de jó ivadéknevelésre még teljesen alkalmas, olcsóbb áron ismét visszakerül ide és a legjobb ivadék még azután növekszik tőle.

E rendszer segíti többek közt e tartományokat arra, hogy nemcsak saját vidékeiket látják el bőven tejgazdasági termé-

kekkel, hanem hazánkba is nagy mértékben szolgáltatják különösen a sajtot.

Az így szervezett tehenészeteket kereskedelmi forgalomra képessé azon kapcsolat emeli, a mely köztök a nyers anyag kikészítésére nézve fennáll. Egyes kis tehenészet, akár vaj és túró, akár sajt tekintetében nem képes termékének mindenkor azon egyenlő jóságot megadni, a mely a kelendőséget biztosítja és állandóvá teszi. Fő akadály az, hogy az apránként, több napon keresztül gyülekező tej nem egyenlő; egyik rész: készületlen még, mikor a másik már túlhaladta a tovább kikészítés legjobb idejét, mely miatt az ily vegyülék az egy idejű tej felett minden esetre hátrányban áll. Ezen az által van segítve, hogy a kis tehenészetek nem foglalkoznak mind a kikészítéssel; hanem vagy egyes vállalkozóknak pénzért adják el a friss tejet, vagy közösen eszközlik a kikészítést.

Legtöbb kényelmet nyújt mind két részre az egyes vállalkozás. A vállalkozó vagy darabonként fizet a tehenekért, vagy mérték szerint veszi át a friss tejet. A fizetés vagy készpénzben, vagy a kikészített termék egy részében van megszabva. A fejést a vállalkozó téteti. Legjobb a vegyes egység, midőn a friss tej egy bizonyos megszabott olcsóbb árért készpénzzel fizettetik a vállalkozó által, ő azután szakértelme szerint szabadon kezeli azt, de az így fizetett áron felül, a kapott tej mennyisége és minősége szerint bizonyos mennyiségű kész sajtot, vajat és túrot is ad a tehen tulajdonosának.

E módokat igen előnyösen lehetne egész községekben is alkalmazható és a hol ez kifejlik, azok a községek lesznek hivatottak a nagy mennyiségű friss tejet igénylő városi fejlődék részére a fejős tehenek időnkénti változtatására szükséges anyagot szolgáltatni, melylyel most a külföldnek nagy mértékben adózunk.

Galgóczy Károly.

Mezőgazdasági állapotainkról.

Ezelőtt hat évvel egy honunkban lakó, de külföldi születésű gazda tollából eredt következő vádakat olvastam:

„Nem akarok Belgiumra, Angol, Francia vagy Németországra, hanem csak az álmából nem rég felébredt Ausztriára hivatkozni; bámolni való mennyire áldásos és hasznos befolyással volt a mezőgazdaság emelésére e téren működő hivatalos közegek tevékenysége.“

„Azon reményünk, hogy új ministeriumunk létrejöttével a mezőgazdaság, mely úgy szólva államunk anyja, az őt megillető helyet elfoglalandja, fájdalom, megghiusult, mert az országnak ezen legfontosabb szerve csak a vontató hajó megé lett akasztva, holott csak a mezőgazdaság képes az ország pénztárát megtölteni. Nem lehet mégis egészen tagadni, hogy ministeriumunk földmivelésünk emelésére is ne tett volna valamit és nem léptetett volna életbe némely áldást hozó intézkedéseket, tekintve azonban fennállásának idejét, igen kevés az a mit tett, kevesebb mint a mennyit tehetett és mi által az ország köszönetét kiérdemelhetette volna.“

„Egy két gazdasági tanintézetnek a felállítása eddig kormányunknak legnagyobb érdeme, azonban ezen intézkedés is csak akkor volna neki érdemül felróható, ha ezen intézetek elhe-

elyezéséről eltekintünk és nem ismernénk oly vidékeket, melyeknek felvilágosításra és gazdasági szakképzésre nem volna inkább szüksége, mint azon vidékeknek, a melyeken ez intézkedések felállítottak és mely vidékeket a természet úgy is jobb talajjal és kedvezőbb klímával megáldott.

„Minden nemesebben gondolkozó ember csak sajnálhatja az ide való népnek nyomoruságát és valóban bámulunk, hogy a 19-ik században nálunk még azon eset is felmerül, hogy a földmivelő és nagyobb gazdaságnak birtokosa szükségét szenved és nyomorban tölti életét, nem is gyanítván, hogy birtokából bőven táplálkozni képes legyen.”

„Ezer és ezer hold még parlagban hever, tövisnél és gyalog fenyőnél egyebet nem teremvén, az idevaló népnek tunyaságáról és bárgyúságáról tanuskodván.”

„A földmivelés pang. Fa és hozzá még rosszul szerkezett ekével a feltalaj csak karczoltatik, noha a mélyebb szántásnak mi sem áll utjában. Magától értetődik, hogy ezen primitív földmivelés mellett okszerű marhatenyésztésről szó sem lehet és az állatok a mezőgazdaságban csak szükséges rossznak tekintetnek.”

„Alig hogy a hó elolvadt, a télen át elsoványodott marha kihajtatik, hogy tetszése szerinti élelmét keresse ott, a hol azt találja, magát a tavaszi munkákra erősítendő. Hogy az így élelmét kereső marha a vetéseket lelegeli és összetapossa, azt csak elkerülhetetlen rossznak tartják.”

„Vannak itt egyes községek, a melyek épen nem, vagy csak egy, de a czéljuk meg nem felelő elsatnyult bikával bírnak és ehhez nem csak a falusi, hanem még a szomszéd faluról is számtalan tehén hajtatik, minek következtében az ily tenyészbikánál a nemző ösztön csak hamar alább hágy, de többnyire tökéletesen megszűnik.”

„A legelők kihasználásánál a legnagyobb visszaélés követetik el, mely mint a föld, úgy a rét okszerű miveltését lehetetleníti.”

„Utainknak kétségbe ejtő állapotát megközelítőleg sem lehet elképzelni, csak életveszélylyel juthatni egyik községből a másikba, noha az utépítéshez legalkalmasabb anyag felesleges mennyiségben van jelen.”

„Így él a mi parasztunk évről évre a legnagyobb szükségben, éhenhalva és a létért folyton küzdve.” —

Nehéz vád ez és ha részrehajlatlan volna, nagyon sötét színben tüntetné fel országunkat. Szerencsénkre azonban az első vád, mely kormányunk és különösen a földmivelési ministerium mint azon közeg ellen, melynek feladata az ország mezőgazdasága előmozdítását minden kitelhető módon elősegíteni van szórva, alaptalan. Ugyan is már a lefolyt hét év alatt számtalan a földmivelést előmozdító intézkedések tételtek; így egy gazdasági tanintézet felállítása, mely által szerzőnek az intézetek elhelyezésére vonatkozó panasza is elenyészett, mert a kassai gazdasági tanintézet felállításával Felső Magyarország is egy a szakképzést terjesztő intézetnek birtokába jutott. Azóta a vándortanári intézmény életbeléptetése, a gazdasági egyletek buzdítása és támogatása, a vándorgyűlések segélyezése, vidéki kiállítások mindannyi a mezőgazdaság előmozdítására czélzó intézkedések.

Hogy mindazonáltal nem történt mind az, a mi talán ohajtandó lett volna, nem a kormány akaratán, hanem a körülmények kényszerűségén szenvedett hajótörést. Minden nagyobb-szerű átalakulás áldozatokkal jár; hogy pedig a jelenlegi szűk pénz viszonyok közt a kormány a mezőgazdaság emelésére oly pénzbeli áldozatokat, a milyeneket elmaradt mezőgazdaságunk állapota talán igényelt volna, nem hozhatott, azt mindenki könnyen beláthatja.

A vádnak második része a gazdákat illeti. Itt sem lehet ugyan általánosságban a vádat alkalmazni; fájdalom azonban mégis a gazdáknak nagyobb részét e vád nem egészen ártatlanul sújtja, áll ugyan is a szerzőnek azon vádja, hogy nagy területek még parlagon hevernek, tövist és más hasznavehetetlen gyomokat teremvén; áll, hogy még a legtöbb gazdaságban (tisztelet a kivételeknek) rossz szerkezetű faekékkel karczolják és turják fel a földeket; áll, hogy a legelők czélszerűtlen kihasználása által veszélyeztetve van a föld és rét okszerű kezelése és miveltése és hogy takarmány hiányában a tél elmúltával kénytelenek vagyunk kiéhezett marháinkat kicsapni, hogy éhen el ne pusztuljanak; áll, hogy alig van minden huszadik községnek a tehenek számához kellő számu és egy jó tenyészállat tulajdonaival bíró bikája, mely körülmény szomorú befolyással van marhatenyésztésünkre; áll végre, hogy különösen mellékutaink oly rosszszak, hogy néha hónapokig a közlekedés felakad, (a mint ez a közelmúlt télen is történt). Ezen hátrányok és ferde eljárások gazdaságunk előhaladását hátráltatják és bilincsekben tartják és míg ezen hiányokat a gazdaközönség be nem ismeri, míg e hátrányok eltörlésén erős akarattal nem fog közreműködni, addig mezőgazdaságunk felvirágzása csak szerény ohaj marad és országunk — miután minden országnak gazdasága és hatalma a mezőgazdaságon alapszik — nem hogy évről évre nőne és erősbedne, de évről-évre gyengülni fog. —

Walter Lajos.

Egy német burgonya panaszos levele a gazdákhöz.

Miután a gazdák körében a növényeken elkövethető és elkövetett kegyetlenségek megszüntetésére vonatkozólag a genfi conventió példájára semmi határozat nem hozatott, a német burgonya nem tehetett egyebet mint a rajta elkövetett atrocitások miatt, épen magukhoz az elkövetőkhez folyamodni. Hogy ezen panaszhoz a magyar burgonya nem csatlakozott, nem abban keresendő, mintha nálunk jobb sorsban részesült volna, hanem abban, hogy gazdáink asztalán csak igen elvétve hever néha és az is csak felvágatlan állapotban — egy-egy magyar gazdasági lap, annál ritkábban pedig német és így ebbe be nem pillanthatván, a panasz létéről tudomást nem is szerezhetett. — A német burgonya levele így hangzik:

Nó ti ugyan szép fizkók vagytok, hogy szeretitek ti a fris burgonyát fris vajjal és fris heringgel, a tört burgonyát bornyu- és nyulsülttel, a burgonya levest és sült burgonyát. Magatok, gyermekeitek, cselédetek, tehenetek, disznótok és ju-

haitok, valamennyien burgonyával táplálkoztok. Megtámadjátok gyengeségemet, szeszt égettek belőlem, felhasználtok ablak- és gyomor tisztításra, készítetek belőlem puncsot és fénymázt; felhasználjátok erősségemet és megkészül belőlem a keményítő, használtok százféle alakban, csináltok szirupot, cukrot, szágót és tudja isten mi mindent belőlem!

Mindezt szemetekre kellett vetnem, hogy még egyszer ismételhessenem, ugyan derék ficzkók vagytok! Ha én, a ti legjobb nélkülözhetlen barátotok, egyáltalában eddig még meg vagyok, ez bizony nem a ti érdemetek! Ha az anya természet oly szívsós étellel meg nem áld, a ti mesterterkedésetek már rég kiirtott volna és nem lenne többé egyetlenbenegy pityóka sem! Be kell, hogy nyíltan valljátok, miszerint bámulatos, mily egykedvűen és minő hosszú időn át türtem el kinoztatásomat!

Tekinteten kívül hagyom, hogy eleinte még növényeitek közé sem akartatok felvenni és csakis egy bölcs uralkodó hatalmas szavának köszönhetem, hogy Észak Németországban menhelyet leltem! De mihelyest láttátok, mennyire hálás vagyok és mennyire szaporodom, ekkor azután azonnal rosszul kezdtetek velem bánni. Vittetek a legszárazabb és legszegényeb földekre, melyek csak elvétve, vagy soha sem láttak trágyát és ott is megtettem kötelességemet és nőttem. Télen át setét, dohos és nedves pinczében több méternyi magasságban össze halmoztatok a nélkül, hogy friss levegőt kaptam volna: még itt is megtettem kötelességemet és kiteleltem.

Igy tartott ez éveken át és ti igen jó üzletet csináltatok velem. De ti mindig többet és többet kívántatok tőlem, mert míg az ész és a gyakorlati tapasztalás azt tanácsolta, hogy jó terményhez jó mag kívántatik, ti azt hittétek, hogy szerénységemnél fogva nálam még erre sincs szükség. Ti a legapróbb és legigénytelenebb gumókat választottátok ki magnak! Hanem még evvel sem elégedtetek meg; akadt köztetek oly furfangos gazda, a ki elhitette veletek, hogy nem szükséges egész gumót használni magul — és ti szívetet vágtátok ketté, ennek csonka darabjait ültettétek a sovány elcsigázott földbe — és én — még így is nőttem, de már most azt kérdem tőletek, miért nem töritek ketté tojásaitokat is, hogy így egy tojásból több csirkét költsen tyukotok? vagy miért nem vágtok a tehénből előbb egy pár beefsteaket és csak azután fejjétek tovább? — Ezt is békével türtem. De még ennél is tovább mentetek: akadt köztetek egy természet — kontár és azt állította, hogy még fél vagy negyed gumókat sem szükséges rakni, hiszen minden rügy termő képes és komponáltak egy eszközt, mellyel a rügyeket kivágták és magnak használták. Ezen találmánnyal nagy zajt ütöttek és azt hitték, hogy a bölcsök köve fel van találva. És én valóban büszke vagyok kitarításomra, mert most is nőttem és megelégedtem az anyám tejének ezen minimumával is. De feleljetek nekem, miért nem tesztek hasonlóan buzátokkal és más gabonaneműekkel? minden szemnek felét étessétek meg, másik felét pedig vessétek el; ez kétségkívül nagy megtakarítás volna és bárbárságtokban bizonyos rendszer mutatkoznék. Én azonban mindezt kiállottam, de a kegyetlen bánásmód nem maradhatott káros visszahatás nélkül; eleget erőlködtem, ellent álltam, de utoljára mégis elgyengültem. Először hozamaim csökkentek, mely körülménnyel gazdá-

imat titkos fájdalmaimra figyelmeztetni óhajtottam. Mindhiába, most már gyalázni kezdtek, folyvást ujtörésekbe ültettek és rendszeresen tovább kinoztak. Erőm fogyni kezdett és beteg lettem. Végre be állt a czudar 1844-iki esztendő, ezt már a tizedik se állhatta ki! Ez adta meg a kegyelem dőfést. Ha eddig okszerűen kezeltek volna, ez a kis nedvesség nekem soha meg nem árt, de így vas következetességgel és szigorú rendszerességgel csigázva, elkorcsosodva, nyomorulttá téve a kedvezőtlen évnek áldozatja lettem. Nem lettem most sem hirtelen és egyszerre beteg, a mint ti állítjátok, oh nem — hanem elcsigázott és lehangolt idegrendszerem a fájdalmakat ezen alkalommal nyílt betegséggé fejlesztette. A helyett, hogy hibákat beismertétek volna, azt mondtátok: nó, vége van a burgonyának, nem termesztethető többé, haszontalan növény! Mennyi röpirat jelent meg akkor érdekekben? mennyi szer ajánlatot orvoslásomra, mennyi és mily különböző ajánlatok tétettek hivatottak és hivatlanok által. Helyemet azonnal pótolni is akarták mostoha testvéremmel, a csicsókával; nevetséges dolog, nem akarom ugyan rokonomat gyalázni, de annyit mégis mondhatok, hogy a csicsókával nem nagyot ugrottak, mert hiába, kutyából nem lesz szalonna!

Most igazán beteg voltam és ezen beteg állapotomban eleinte ügyelettel és gonddal találkoztam, valamennyire vigyáztak reám és egy kissé kényeztettek és be kell vallanom, hogy ezen időszakon át közületek néhány igen értelmes emberrel volt alkalmam megismerkedni; mert orvoslásom hasonlít a Columbus tojásának történetéhez. Az egész igen egyszerű, nincsenek nagy igényeim, csak elég tért és jó magot kívánok, de ti burgonyáitoknak kevés tért és tejnélküli dajkát adtatok. Nem képzelhetitek, mennyire jól esik nekünk, ha kielégítő tért nyerünk, melyben nyújtózkodhatunk és nőhetünk, különösen, ha elegendő tápanyagot lelünk és a napsugaraitól melegítettünk. Jól esik, ha a légben kéjelegve és leveleinket kinyujtva a levegő tápját szívhajtuk. Mindezt pedig az amerikai vagy a Gülich-féle rendszerben találjuk fel.*) Minő kellemes a tartózkodás ily földön, mennyire különbözik a régi rendszertől, a hol szorosan egymásmellé fektetve, lábbal a talajnak legalsóbb és legrosszabb rétegébe betaposva kevés tápanyagunkat félelmünkben alig tudjuk honnan szedni. De még szomorubb idők is állanak be, mert jönnek a fiatalok és alig találnak elég helyet a szük téren, egyik a másik elől kapja el a jobb falatokat, a szár tömötten áll, keze törve és levegő után kapkodva. Az átkozott inda rothad! kiált fel egy gazda, pedig a baj csak az, hogy egymásnak haját tépjük esztelenségtek miatt. Honnan legyen itt kedv, honnan siker? Burgonya szedéskor, midőn a barázdákban sok apró gumó mutatkozik, akkor káromkodtok és szidjátok az átkozott burgonyát, hogy ismét oly apró maradt. Igen, de már most mi is megbikacsoltuk magunkat; ki mint vet, úgy arat; ne képzeljétek, hogy a bajon egy kis adag kálival vagy más mesterséges trágyával segíttek, hagyjátok békét a kalinak;

*) Látszik, hogy a felszólaló burgonya a Bismarck landsmannja, mert minél több földet akar elfoglalni és erősen hiszi, hogy az hasznára van!

hanem adjatok megint elég tért és jó magot, ez mind, a mit a természet nekünk ígért, hogy ismét egészségesek legyünk! Jól tudom, hogy most szükséggel küzdtek és hogy munkás kéz hiányában szenvedtek, de az mégis módokban van, hogy a számmunkra szánt földet okszerűen műveljétek, hogy jövő évre is jó magföldre szert tegyetek. Vannak köztetek, kik az újrendszerről mitsem akarnak tudni és minden fészekben 1—2 hectoliter burgonyát keresnek és ha nem találnak, azt mondják, hogy a munka nincs megfizetve! Ezek javíthatlanok, ezeken segíteni nem lehet; kinlódjanak hát velünk továbbra is, nyuzzanak meg akár elevenen avagy vágják le fejünk felett a szárt, hogy rothadását ne lássák. Ezen szert a struczmadártól tanultátok, a ki fejét a bokorba dugva azt hiszi, hogy már most más sem látja. Legyetek meggyőződve, hogy nekünk az újrendszer tetszik, hogy csak ezen az uton fogtok ép és egészséges magot nyerni és higgyjétek el, ez az egyedüli mód, lecsigázott idegeinket ismét helyrehozni. Ez azon irány, melyet a józan ész, valamint a természet is elő ír; csak így szerezzük vissza régi jó hirnevünket, ti pedig meglesztek elégedve, mert hálájáról előre is biztosít

a regenerált burgonya.

A bikák hágó helyisége.

Német nézetek szerint.

Milyen tulságokra képes fajulni hellyel közel a német „Gründlichkeit“ kitűnik a „Wiener Landwirthschaftliche Zeitung“ egy közleményéből, melyben egyik tudós doctor a bikák hágó helyiségéről elmélkedik. Szerinte azon eljárás, hogy a bika és tehén szabadon összebocsáttassanak, egyáltalában nem felel meg a célznak. (Mi, bárbar magyarok, úgy hisszük, hogy a célznak t. i. a biztos fogamzásnak, épen a szabadon való összebocsátás felel meg leginkább). A német doctor ur szerint e célra alkalmas berendezéssel ellátott különös helyiség szükséges. Ezen helyiség legyen 4 meter hosszú és ugyanoly széles és 2—5 meter magas; úgy építve, hogy télen át fűthető legyen (1) A talaj legyen homokkal beterítve, vagy pedig azon esetben, ha kénytelenek volnánk e helyiséget fedél nélkül tartani, legyen a talaj makadamiávalva (2) A belső berendezésnél mindenekelőtt szükséges egy erős gerendákból alkotott mellvéd, mely mögé a párosítás körül foglalkozó vitézek a bika dühös tekintete elől elrejtőzhessenek. Továbbá szükséges mindennemű kötő karikákkal, forgó sarkakkal, szij hevederekkel felszerelt, erős gerendákból készített támasz, illetőleg járom, melyek közé a tehén beszorítható legyen, hogy a párosításnak nolens volens kénytelen legyen alávetni magát. És az így berendezett helyiségnek, a doctor ur szerint, sehol sem szabad hiányozni, a hol bikát tartanak. Megjegyzendőnek találom, hogy ezen practicus (1) nézeteket a „W. L. Z.“ annyira komolyan vette, hogy még három tervrajzzal is illusztrálja.

Szentkirályi Árpád.

A takarmány elkészítéséről.

Bár kisebb birtokosaink a téli takarmányozásra már nagyobb gondot kezdenek fordítani, azért a takarmány elkészítése még mindig igen sok kívánni valót hágy fenn.

Nem elég, hogy a szénát, szalmát, répát stb. bizonyos mennyiségben nyujtsuk az állatoknak, hanem szükséges, hogy ezen takarmányanyagok elkészítsenek úgy, hogy azok az állatok által tökéletesen és lehetőleg gyorsan kihasználtsanak, azaz, hus, zsir vagy tejjé átváltoztassanak, az emésztő szervek működése pedig tökéletesen érvényesíthessék.

A takarmány helyes elkészítésének egyik előnye abban áll, hogy az állatok kevesebb takarmányt szórnak el.

A leggyakrabban alkalmazott takarmány készítő módok a következők: 1. a felaprózás, 2. a főzés és párolás, 3. a forrázás, 4. a füllesztés.

A takarmány felaprózása (vágás, darálás) által azt érzük el, hogy azt jobban lehet keverni; az állatok a rosszabb takarmányt is jobban keverve jobban megeszik; a fás vagy kóros takarmány az emésztésre mintegy előkészítetik. A takarmány azonban csak annyira legyen felaprózva, hogy az a kérődzés által tökéletesen benyálózódjék. Így p. o. ha a répát más takarmánnyal keverjük, akkor jobb azt szeletekre felválni, mint péppé zuzva szarvasmarháinkkal etetni; a gabonaféléket pedig legcélszerűbb darálva és más takarmánnyal keverve etetni.

Főzés és párolás által a felaprózott takarmány megpuhul és ha a takarmány rosszabb is, az állatoknak annyira ártalmára nincsen; durva, érdes takarmányból nagyobb tömeget képesek elfogyasztani és kihasználni. Általában a főzött vagy párolt takarmány jobban és gyorsabban kihasználtatik, mint a csak felaprózott, de nem főzött takarmány. A takarmány főzése vagy párolása ezen okokból ajánlható ott, a hol a tüzelő anyag és munkaerő olcsó és a szükséges edények és eszközök vagy már megvannak, vagy kevés költséggel megszerezhetők.

A takarmány leforrázásának eredménye már csekélyebb, mert a takarmány nem puhul meg annyira, mint a főzés vagy párolás által.

A füllesztés vagy magábani megmelegedés használható ott, a hol az említett két mód nem alkalmazható, továbbá ott, a hol nagyobb mennyiségű széna és szalma mint gyök- és gumónövény takarmányoztatik. A füllesztés következőképen történik: a szecskának vágott szálak takarmányanyagokkal kevertetik és az e célra készített kádakba, hordókba vagy más edényekbe rétegenként rakva és vízzel megnedvesítve egyenlően megtapostatik, betakartatik és súlyokkal lenyomatik. Hogy mindig kész takarmányunk legyen, legalább 3 ilyen kádra van szükségünk és egy-egy kád legalább egy vagy két etetésre való takarmányt tartalmazzon. A takarmány nedvesítése taposás közben sós vízzel is eszközölhető, a mi ajánlható is.

Az így kezelt takarmány 2—3 nap alatt 40—43° C. megmelegszik és borsav szagot nyer, ilyenkor etetve állataink azt szívesen fogyasztandják. Igen fontos ezen takarmány készítő módnál a takarmány egyenlő nedvesítésére és betaposására ügyelni, különösen pedig az edények falainál, minthogy különben a takarmány gyakran megpenészedik és elromlik és így etetve az állatoknak ártalmukra van. Az így füllesztett takarmány nem annyira tej-, mint inkább huskőpzésre alkalmas.

Gyakori és hirtelen átmenetel egyik takarmányról a másikra, ha mindjárt rosszról jóra is, a termelési képességre mindig káros, azért iparkodnunk kell állatainkat lehetőleg egyenlő takarmánnyal tartani vagy legalább a gyors és gyakori átmenetelt kerülni. —

P. L.

A háromszéki marhavész.

A „Budapesti közlöny“-nek mult számunkban említett közlése így hangzik:

„A politikai lapokban legközelebből azon kérvény lett egész terjedelmében közölve, melyet az erdélyi gazdasági-egylet állítólag a földmívelési miniszterhez intézett.

Illetékes helyről értesülünk, hogy a szóban forgó kérvény mindeddig a nevezett miniszterhez nem érkezett; mindennek daczára, a közölt kérvényben foglalt adatokra nézve a következő felvilágosítást nyertük.

Elvitázhatlan ténynek mondatik a jelzett kérvényben, hogy a jelenleg a Királyhágón tuli területen uralgó marhavész a törösvári vesztegintézetnél az 1874. 20. törvényczikkben előirt veszteglést kiállott marhákkal hurczoltatott be, mi az idézett törvényczikk 11-ik szakaszának hiányát mutatja és elengedhetlenül követeli, hogy Romániából a marhabehozatal egészen tiltassék el vagy legalább akkép módosíttassék az idézett törvényszakasz, hogy Románia ellen teljes határáz rendeltessék el, nem csak akkor, ha Romániában a vész az ország határától 8 mértföldnél kisebb távolságra uralg, hanem egyáltalában még akkor is, ha ott a véznek csak legkisebb nyoma van is.

Nem elvitázhatlan tény az, hogy a vész a törösvári vesztegintézetben vesztegelt marhákkal hurczoltatott az országba, mi az által lett megerősítve, hogy a veszteglést kiállott falkában fedeztetett fel legelőbb, miből korántsem következik az, hogy a vész a falkának bebocsátása alkalmával már benne lappangott, hanem tekintettel arra, hogy ezen falkában csak 8 nappal a vesztegintézetből való kibocsátása után észleltetett a vész, igen valószínűnek tünteti fel azon következtetést, hogy ezen veszteglést kiállott falka a Brassóban megtartott vásáron, a vézragályt már magában hordozó csempész marhával érintkezvén, a ragályt tovább terjesztette. Egyébiránt ezt a még be nem fejezett vizsgálat fogja kideríteni.

A törvény idézett szakasza a Bécsben 1872-ik évben megtartott nemzetközi állatorvosi értekezleten megállapított elvekre van fektetve, tehát saját érdekünkben meg sem változtatható. De célhoz sem vezetne ezen változtatás, mert a román marhának hazánkából való teljes kizárása sokkal nagyobb csempészésekre adna alkalmat és az elkerülni óhajtott veszélyt még növelné. A már eddig megejtett vizsgálatok is azt derítették ki, hogy a véznek gyors terjedése, az intézkedésre hivatott közegek hibájának róható fel; mely sajnos körülmény azonban a kormány erélyes fellépése által csakhamar orvosolva lett; hasonló eshetőségeknek pedig, az illetők példás megfenyítése által, jövőre nézve eleje fog vétetni.

A törösvári vesztegintézet szakközegének szakismerete ellen támasztott kételyre nézve megjegyezzük, hogy annak alapos volta, vagy alaptalansága csak a fentemlített vizsgálat befejezte után lesz felderíthető. Annyit azonban már most is lemondhatunk, hogy a kérdéses kérvényben az illető szakközeg szakismerete hiányának bizonyítására felhozott körülmény, hogy 1863 és 1867-ben is a törösvári vesztegintézetben keresztül hurczoltatott be a vész — igen rosszul van választva; mert ezen vesztegintézetnek jelenlegi igazgatója csak 1876. évi január hó 28-ika óta van ott alkalmazva és 1867-ben a vesztegintézetek még a magyar kormány alatt sem állottak.

A mi a tisztai orvosoknak az állatjárványtan hallgatásának kötelezésére vonatkozó javaslatot illeti — az épen most tárgyalás alatt van és a közérdeknek megfelelőleg fog megoldatni.

Azon állítást illetőleg, hogy a vész kitérésekor a többször idézett törvényczikk és az annak végrehajtására kibocsátott szabályrendelet még az illetékes közegeknek sem volt birtokában, megjegyezzük, hogy ezen szomorú körülmény csak az illető közegeknek közönyösségében és vétkes hanyagságában leli magyarázatát. Mert a földmívelési ministerium annak idejében ezen nyomtatványokból minden törvényhatóságnak annyi díjtalan példányt küldött, hogy abból minden érdekelt közegeknek jutott. Azonfelül a legtágasabb körben közzé tétetett, hogy ezen nyomtatványok csekély (az előállítás) áron bárki által megszerezhetők. Továbbá a ministerium egy népies nyelven szerkesztett „Rövid utbaigazítás“ czimű nyomtatványt készíttetett, mely a keleti marhavész jellegét, ismertető jeleit, az ellene tendő óvintézkedéseket és a törvénynek a nagy közönséget érdeklő szakaszait kivonatilag ismerteti. Ezen nyomtatványokból a ministerium nagy mennyiséget osztott szét a marhatulajdonosok és a községi előljáráások közt és azok tartalmát a lelkeszi hivatalok után legtágasabban kihirdettette — és ha mindennek daczára áll a többször idézett kérvény állítása, nem az illető közegek vétkességének róható-e fel ez?

A mi végre a marhavész állásáról a hivatalos lapban 8 napról 8 napra megjelenő értesítéseket illeti, azoknak eddigi alakja és tartalma a fennidézett nemzetközi állatorvosi congressuson létrejött megállapodásnak és a többi európai államban megjelenő hasonló hirdetményeknek felel ugyan meg, de a mennyiben a nagy közönség megnyugtatására szolgáland ezen értesítéseknél a javasolt tartalommal való ellátása, — ezek jövőre a javaslatához képest fognak szerkesztetni.

Közöljük e választ minden megjegyzés nélkül, de esetleg visszatérünk még reá mihelyest és ha az erdélyi gazdasági egylet igazgató választmányához közvetlenül meg fog érkezni és ott tüzetesen tárgyalatni.

* * *

A jelen marhavész fontosságához mért érdeklődést keltett országszerte. Nem sorolhatunk elő minden erre vonatkozó lépést és mozzanatot, csak azokra szorítokozunk, melyek legkövetlenebbül érintenek.

Mindenekelőtt örömmel tudathatjuk, hogy a kérdőzők vasuti szállítását betöltő rendelet, melyről mult számunkban tüzetesen megemlékeztünk, a nmlgu ministerium által november 20-ki kelettel táviratilag visszavonatot, mely gyors és méltányos intézkedés az érdekelt köröket kétségkívül a leghálásabb elismerésre fogja kötelezni. —

A „Kelet“ egyik közelebbi számában a töröcsvári vesztégentézet igazgatója Re is ig F e r e n c z ur védekezik az elene a lapokban és az egyleti kérvényben emelt vádak ellen. Miután a nmlgu ministerium által elrendelt vizsgálat eredménye még tudva nincs, egyelőre az igazgató ur állításaira nem reflectálhatunk. —

A háromszéki marhavészről vett legújabb hirtelket a következőkben foglaljuk össze:

November 19-én Sepsi-Szent-Györgyön öt vészes udvar volt 6 darab beteggel. Eldöglött két udvaron november 17. és 18-án összesen 3 darab. Sepsi-Szent-Györgytől felfelé haladva az Olt folyásán a 3 mértöld távolságra eső Mikó-Ujfaluban vészes marha találatot, mely állítólag Kézdi-Vásárhelyről került, oda pedig a közelében fekvő Szárazpatakaról. —

A „Nemere“ szerint a vész a sepsi-szent-györgyi Eree nevű város részbe, mely a város végén van és hol legtöbb a marha, megint behurcoltatott, miből folyólag újból figyelemzetti az egyes gazdákat a vészes udvarokat kerülni, nehogy marháik közé a vést bevigyék. — Tehát még most sincs szoros katonai őrizet? —

A „Budapesti közlöny“ novemberhó 21-ik számában olvassuk, hogy a folyó évi november hó 16-ig terjedő hivatalos jelentések szerint a keleti marhavész Magyarországon: Háromszékmege Sepsi-Szent-György városában, Brassómege Brassó városában, továbbá Hóltövény, Hosszufalva, Hermány, Keresztényfalva és Rozsnó nevű községeiben, végre Fogarasmegye Fogaras városában uralg. —

Piaczi árainkat illetőleg

megjegyezzük, hogy Besztercze, Csik-Szereda, Deés, Déva, Fogaras, N.-Enyed, S-Szt.-György, és V.-Hunyad újabb heti vásáraitól tudósítást nem vettünk, a dévaigabnaárak 100 kilogrammonként vannak jegyezve. — A hectoliter árának átszámítása a régi mértékre nagyon egyszerű: az összeg egy hetedrészét leütve, a maradék a gyakorlat igényeihez képest elég pontosan három véka árának felel meg. P. o. búza hectoliterje 840 kr., leütve a hetedrész, 120 krt, marad 720. kr., minthárom véka, tehát 240 kr., mint egy vékának ára!

Felelős szerkesztő: GAMAUF VILMOS.

Hirdetések.

Pályázati hirdetés.

A székely-kereszturi állami tanítóképezdénél a kertészi állomás 1878 april 24-én betöltendő lévén, arra az igazgatótanács ezennel pályázatot hirdet.

Ez állomás javadalmi: 400 forint évi fizetés havi részletekben, szabadlakás az intézet kerti lakában és 200 □ öl területű veteményes.

A kertész kötelességei: 4 holdnyi gyümölcsös és veményes mivélésének utasítás szerinti vezetése és a képezdei ifjuság oktatása a gyakorlati kertészetben. E végett a magyar nyelvben teljes otthonosság kívántatik.

Kellő bizonyítványokkal felszerelt folyamodványok 1878 január 1-ig alólirhoz küldendők be.

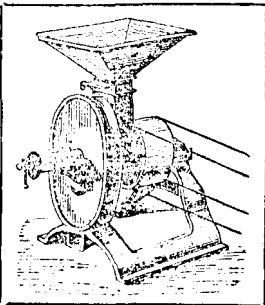
Székely-Keresztur, 1877 november 1.

Kozma Ferencz

(44.) (3-3.) m. kir. állami tanítóképezdei igazgató

„Nonpareille“
daráló malom

(43)

FRIEDLÄNDER és FRANK

Wien, III. Hintere Zollamtsstrasse 9
ajánlja és raktárról pontosan szállítja

Amerikai „Nonpareille“ daráló malmát,

mely törökbuza (morzsolatlan csöveknek is), gabnaféléknek stb. darálására különösen alkalmas. — Nr. I., gőzerőre berendezve, munkavégzés 30 nagy véka óránként; Nr. III., két lovas járgányra berendezve, munkavégzés 8 nagy véka óránként; Nr. III 1/2., kézi erőre.

Francia répavágók, angol takarmánykészítő gépek, szecska-vágók, repcesonkolyzúzó stb.

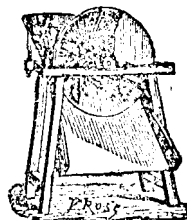
TRIEUR-ök, Harter aíné-től szelelővel ellátva, melyek a gabonát minden gazmagtól, tört szentől, teljesen megtisztogatják és melyekből alólirt úgynök Erdélyben már számos példányt eladott.

Képes árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve küldetik.

Úgynök: SUCHAN WENCZEL, Kolozsvár, kenyértcza 1-ső szám.

Francia
rúpavágó.

3-6

A nagy-szebeni tüzoltó kiállításon nagy arany érmet nyert!!!

A szegedi országos kiállításon érdemremmel, a magyar országos tüzoltó szövetség Aradon tartott III. közgyűlésén nagy arany és ezüst éremmel lett kitüntetve.

WALSER FERENCZ

első magyar gép- és tüzoltó szergvár, harang- és érczöntöde.

Erdélyrészi és oláhországi fiókraktár: Kolozsvártt, bel-monostorutca.

Ajánlja legujabb szerkezetű szabadalmazott tűzfeeskendőit, tüzoltó szereket és szerelvényeket tüzoltó egyletek és tüzoltók részére, elvállal kut, szivattyu, harang készitést és felszerelést jótállás,

legolcsóbb árak és részletfizetés mellett.

Főleg ajánlja a t. gazdaközönségnek saját gyártmányu és Transatlantik szivattyus kutjait, egyáltalában gyárának a vízvezetések teljes felszerelésére kiváló gonddal berendezett vízműszaki osztályát.

Ajánlja vízhatlan ponyvát és különböző szerkezetű fujtatóit lakatosok és kovácsok részére.

(37.) Mintajegyek, képes árjegyzékek kívánatra megküldetnek. (14-19.)

Minden eddigi világkiállításon haladása, jó izlése és versenyképessége miatt elsőrendű díjakat nyert!!!

P i a c z i á r a k.

A heti vásár		Egy hectoliter (=70 kupa)						100 kilo		1 köbméter	1 kilo
helye	napja	tiszta buza	elegy buza	rozsa	árpa	zab	törökbuza	széna	szalma	tüzifa	marhahús
á r a k r a j o z á r o k b a n											
Beszterce	febr. 6.	950	850	460	—	230	325	280	110	320	28
Brassó	nov. 16.	850	700	590	480	285	500	200	—	380	36
Csik-Szereda	oct. 31.	1000	816	625	500	325	550	200	100	175	22
Décs	nov. 13.	840	750	540	—	240	495	250	100	200	28
Déva	jun. 23.	1100	700	950	—	860	720	360	180	220	36
Erzsébetváros	nov. 17.	800	675	625	—	300	500	200	120	300	36
Fogaras	dec. 7.	775	710	575	450	200	600	140	36	—	24
K.-Fehérvár	nov. 17.	934	776	732	—	276	500	300	170	310	38
Gy.-Sz.-Miklós	nov. 17.	850	575	650	525	225	575	75	20	—	24
Kolozsvár	nov. 22.	870	800	560	—	300	595	200	140	320	38
M.-Vásárhely	nov. 15.	870	720	620	500	270	550	300	100	350	36
Naszód	nov. 15.	930	665	530	—	240	500	100	50	250	28
Nagy-Enyed	nov. 8.	900	750	575	—	275	550	230	70	235	36
N.-Szeben	nov. 20.	890	760	610	550	280	640	180	130	300	36
Ségesvár	nov. 15.	880	670	630	—	280	550	170	100	200	32
S.-Sz.-György	oct. 29.	900	750	600	500	290	390	250	150	250	28
Szamosújvár	nov. 19.	905	640	550	—	270	590	350	75	400	30
Sz.-Régen	nov. 15.	825	650	588	450	225	600	250	110	240	34
Sz.-Udvarhely	nov. 13.	900	750	700	—	270	600	160	30	200	24
Torda	nov. 17.	850	700	650	350	225	550	250	25	320	36
V.-Hunyad	oct. 3.	1000	850	780	—	200	500	140	80	250	36

Mellékletek

100 darabonként 1 forint 40 krajával számítatnak.

A hirdetés szövegét a t. megrendelők minden külön díj nélkül tet-szés szerint akarhányszor változtathatják.

Az „Erdélyi gazda“ hirdetési díjszabályzata.											
A kívánt tér megnevezése	1 1-3 1-6 1-12 1-18 1-24 1-30 1-36 1-42 1-52										
	széri hirdetésnél										
	f o r i n t										
$\frac{16}{16}$ v. egész oldal	12	33	64	120	170	216	260	290	320	360	
$\frac{8}{16}$ v. fél „	6	17	32	60	90	110	130	150	160	180	
$\frac{4}{16}$ v. negyed „	4	9	16	30	45	55	65	75	80	90	
$\frac{2}{16}$ v. nyolczad oldal	3	5	9	16	24	30	35	40	45	50	
$\frac{1}{16}$ v. tizenhatod „	2	3	5	9	15	18	20	23	25	27	

Ezenkívül 30 kr. bélyegdíj annyiszor, a hány-szor a hirdetés megjelenik.

Egyletünk t. tagjai és

lapunk t. előfizetői

25% vagyis egy negyedrészt, engedményben részesülnek, ha hirdetésük beküldésekor tagsági vagy előfizetői minőségükre hivatkoznak.